

Havaintoja eriarvoistumisen juurisyistä maaseudulla

OSPA-hankkeen tuloksia
Henkkarit kaikille -kampanja

Maaseutututkijatapaaminen 30.8.2023

Osallisuudella uusia palveluratkaisuja
ja hyvinvointia Pohjois-Savoon

Eriarvoistumisen lähtökohtia maaseudulla

Julkisten palvelujen keskittäminen, sähköistäminen ja häviäminen maaseudulta

- ✓ **Julkiset palvelut keskitetty ja digitalisoitu:** poliisin lupapalvelut, Kela, Vero, Omakanta, tukirahoitusten hakeminen, erilaiset ajanvarauspalvelut... Hyvinvointialueet digitalisoivat palvelujaan edelleen
- ✓ Myös **kunnat käyttävät sähköisiä viestintäkanavia ja digitalisoivat palveluja** yhä kiihtyvämpään tahtiin: jo nyt koulu, päivähoito, kunnan viestintä...
- ✓ Merkittävä osa sähköistetyistä palveluista **vaatii vahvan tunnistautumisen**
 - ✓ Tapahtuu valtaosin pankkitunnuksilla
 - ✓ pankkitunnusten saaminen edellyttää henkilöllisyystodistusta (henkilökortti tai passi)
 - ✓ Henkilöllisyystodistus puuttuu 1,1 miljoonalta suomalaiselta
- ✓ **Pankkiverkosto harvenee** ja pankkiautomaatit vähenevät: yli 50 kuntaa ilman pankkia
- ✓ **Julkiset liikennepalvelut hävinneet** melkein kokonaan: vain pääteiden varsilla, taksien määrä vähäinen, autottomien määrä kasvaa ikääntyneiden lisääntyessä – pitkien etäisyyksien alueilla julkiset palvelut ovat kaukana

Eriarvoistumisen lähtökohtia maaseudulla

Väestön ikääntyminen ja väheneminen

- ✓ HAMA- ja ydinmaaseudulla Itä-Suomessa **väestö ikääntyy ja vähenee** – nuoret muuttavat pois
 - ✓ on kuntia, joissa eläkeläisten määrä jo noin 50 % asukkaista
- ✓ **Pienten kuntien henkilöstön määrän väheneminen** haastaa niitä, jotka kunnissa töissä
- ✓ **Yhdistys- ja vapaaehtoistoimijat** entistä ikääntyneempiä ja määrä vähenee
 - pienet yhdistykset yhdistyneet kuntien väliseksi
 - Yhdistysten toiminta on hiipunut, jopa loppunut
- ✓ Paljon seurakuntien yhdistymisiä – henkilöresurssit niissäkin vähentyneet
- ✓ Väestörakenteen muutoksen seurauksena myös **yksityinen palvelutarjonta heikentynyt** tai hävinnyt: valokuvaamot, erikoiskaupat (mm. rauta- ja vaatekaupat), huoltoasemat...

Eriarvoistumisen lähtökohtia

Tiedon saatavuus ja saavutettavuus

- ✓ Tietoa entistä enemmän, muutoksia palveluissa, uusia palveluntuottajia, perinteistä viestintää entistä vähemmän – siirrytty sähköisiin kanaviin

Rahoituksen väheneminen ja taloudelliset resurssit

- ✓ Maaseutuun kohdistuva rahoitus heikentynyt kaikilla osa-alueilla
- ✓ Maaseudulla asuvan lakisääteiset sekä elämisen kannalta tärkeät palvelut maksavat enemmän kuin muilla

Lainsäädäntö ja erilaiset uudistukset

- ✓ Liikennepalvelulaki, hyvinvointialueiden palvelutuotantoa koskeva lainsäädäntö (mm. ruokapalvelut, pesula...), laki julkisista palveluista, ”digipalvelulaki”, peruspankkipalvelut...
- ✓ Henkilökorttiuudistus, digitalisaatio yms. – vaikutusten arviointi jäänyt tekemättä

Yhteenvetoa

- Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus eriarvoistavat: keskittäminen, pitkät etäisyydet, väestörakenteen muutokset, julkisen liikenteen puuttuminen + autottomuus + tieinfra
- Digipalvelujen kehittämisessä on unohdettu digisyrjäytyneet ja niihin liittyvät juurisyyt:
 - Pankkitunnusten puuttuminen ja siihen liittyvät tarvittavat palvelut
 - Yhteyksien ja laitteiden puuttuminen
 - Kansalaisten taloudelliset realiteetit
 - Osaaminen
- Viestinnän monikanavaisuus on unohdettu – keskittyminen sähköisiin kanaviin
- Lainsäädännössä ja uudistustyössä ei ole tehty maaseutuvaikutusten arviointia

Yksi ratkaisu juurisyihin: HENKKARIT KAIKILLE

Toteutus Pohjois-Savo: Vesanto, Tervo, Tuusniemi
– jatkoa tulossa!

Henkkarit kaikille -kampanja

- "Henkkarit kaikille" -kampanjassa autetaan henkilöallisyystodistuksen hankkimisessa heitä, joilla sitä ei ole.
- Näin varmistetaan vahvaa tunnistautumista edellyttävien digipalvelujen käyttäminen itsenäisesti tai tuetusti.

Tarve

- Vesannon kunnan digineuvonnasta vastaava henkilö havaitsi, että monelta kuntalaiselta puuttuvat pankkitunnukset ja he eivät pääse käyttämään vahvaa tunnistautumista edellyttäviä palveluja. Myös paikallisessa pankissa havahduttiin siihen, että merkittävässä osalla asiakkaita ei tunnuksia ole.

MIKSI?

Tarve

Asukkailla ei ole tunnusten saamiseen vaadittavaa henkilöllisyystodistusta.

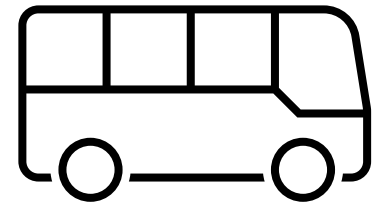
MIKSI?

Ei valokuvaamoja, ei poliisin lupapistettä paikkakunnalla – ei julkista liikennettä, ei kyytiä.

→ Henkilöllisyystodistuksen hankkiminen hankalaa ja kallista, aiemmin henkilöllisyystodistamiseen riitti ajokortti.

Ratkaisu

- Järjestetään passikuvaus paikkakunnalla
 - Pop up -valokuvaamo
 - Kyydit kyliltä kirkonkylälle valokuvausta varten: aikataulutus asiointikyytien kanssa, kimppakyydit, naapuri
 - Laaja viestintä: Joka kotiin jakelu, lehti-ilmoitus ja puffijuttu, netti ja some, yhdistykset, seurakunta, ”viidakkorumpu”...
- Järjestetään asiointipäivä poliisiaseman lupapalveluun
 - Erillinen asiointipäivä normaalien aukioloaikojen ulkopuolella
 - Yhteiskyyti (bussikuljetus)
 - Saattajat ja eväät mukaan

Toteutus

- Kampanjan suunnittelu yhdessä työryhmän kanssa (kunta, srk, yhdistykset/kylät, vapaaehtoiset, pankki, yritykset, hyvinvointialue...)
- Viestinnän suunnittelu ja toteutus
- Sopiminen paikalliskuljetuksista valokuvauspäivänä kuvauspaikalle sekä lupahakemuspäivänä bussin lähtöpaikalle
- Valokuvauspäivän toteuttaminen: passikuvat henkilökorttiin tai passiin
- Bussikuljetuksen kilpailuttaminen ja toteuttaminen
- Yhteenveto-/palautepalaveri tapahtuman jälkeen

**Toteutusmalli kuvattu
Innokylässä:**

<https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/henkkarit-kaikille-kampanja>

Tuloksia ja havaintoja

- ✓ Kampanja toteutettiin Vesannolla, Tuusniemellä ja Tervossa
- ✓ Henkkarit kaikille – kampanja tavoitti yhden päivän aikana 5 – 7 % asukkaista.
- Passikuvassa kävi 80 – 110 asukasta yhden päivän aikana
- Kussakin kunnassa poliisin asiointipäivän yhteiskuljetuksessa bussillinen asukkaita.
- ✓ Ikäihmisten lisäksi tarve noussut esiin mm. nuorilla, työttömillä, työssä käyvillä... 1,1 miljoonalla suomalaisella ei ole henkilöilystodistusta.

Kullakin paikkakunnalla osallistujilta kysyttiin, aikovatko he jatkossa käyttää sähköisiä palveluja → **kyllä – jos ei itse osaa, niin omaisen/ muun läheisen tukemana.**

Mitä seuraavaksi?

- Pohjois-Savon hyvinvointialueen innovaatioavustus 40 000 € → toteutetaan kahdeksan uutta pilottia syksyllä 2023
- Malli Innokylässä: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/henkkarit-kaikille-kampanja>
- Kampanjaa esiteltiin THLn/Innokylän yhteiskehittämisen aamupäivässä sosiaalisena innovaationa 9.6. ja Pohjois-Savon maakuntahallituksessa 26.6. → kansanedustajat kiinnostuivat asiasta lainsäädännön näkökulmasta – se ei ole ajantasainen
- Kampanja on herättänyt kiinnostusta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti - kuvattu myös englanniksi

Miksi aihe on niin tärkeä?

- Peruspankkipalveluiden tulevaisuudesta keskustelua, selvitys käynnissä VM:ssä
- Varsinkin maaseutualueilta palvelut osin hävinneet ja keskittyneet, sekä muuttuneet sähköisiksi – palveluiden saatavuus ja saavutettavuus – asukkaita digisyrjäytetty palveluista ja tiedosta.
- Ilman verkkopankkitunnuksia olevat henkilöt jäävät siis usein kaikkien vahvaa tunnistautumista vaativien palvelujen ulkopuolelle, kuten esimerkiksi sähköinen ajanvaraus, pankkiasiointi, Kela, Omakanta, Vero, Veikkaus – ja jatkossa yhä useammat muut palvelut.

*”Peruspankkipalveluihin kuuluvat perusmaksutili ja siihen liittyvä tilinkäyttöväline, kuten debit-kortti ja **verkkopankkitunnukset**, mahdollisuus nostaa käteistä rahaa, maksutapahtumien toteuttaminen sekä **sähköinen tunnistusväline.**” (Finanssivalvonta)*

OSPA-hanke

Hankkeen hallinnoija: Kehittämisyhdistys Mansikka ry

Hankeaika: 1.1.2021-31.5.2023

Hankealue: Pohjois-Savon maakunta

Budjetti: 266 668 €

Rahoittajat: ELY/Maaseuturahasto, Pohjois-Savon liitto/Pohjois-Savon kehittämisrahasto

Pilotit

Kiuruvesi

Yhteistyön kehittäminen kaupungin, yrittäjien ja yrittäjäyhdistyksen kanssa

Tervo

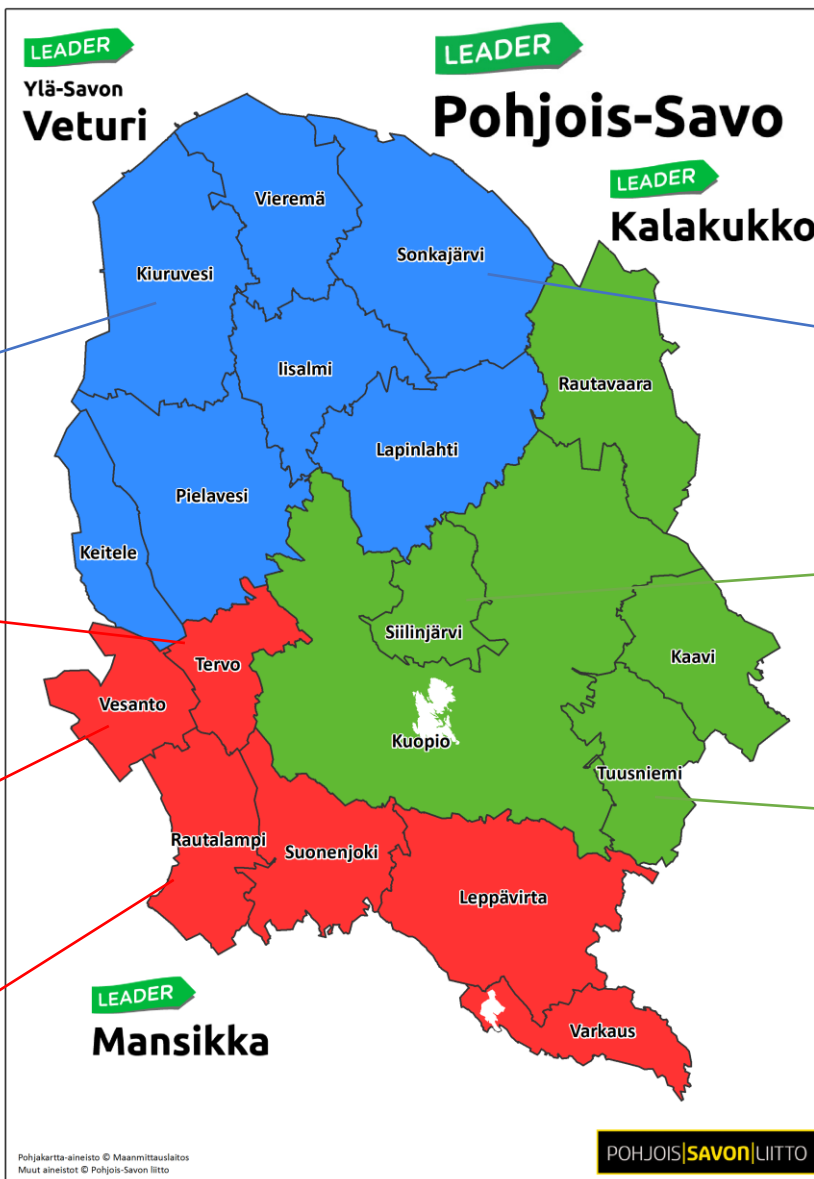
Ikääntyvän väestön hyvinvointi ja palvelutarpeet

Vesanto

Kolmen palveluntuottajan (kunta, srk, pankki) yhteistyön kehittäminen

Rautalampi

Metsäeskeri ja koko kylän kohtaamispaikka

Sonkajärvi

"Palveluiden tori"

Siilinjärvi

Kulttuuritoiminta kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä

Tuusniemi

Kylien palvelutuotanto lähipalveluna

OSPA-hankkeen tuloksia

uusia toimintatiloja (2); uusia osallisuuden toimintamalleja; monikanavainen joukkorahoitusmalli; uusia kumppanuuksia – tiivistynyttä yhteistyötä; palautetta kuntalaisilta; sukupolvien välinen yhteistyö on kehittynyt; opittu uutta; seurantatietojen kokoaminen – mitattavuus; videoita ja tallenteita (6); kimpakyydit lisänneet osallistumista – malli levinnyt; tiedottamisen toimintakonsepti – kolme erilaista tapaa – viestintään uusia näkökulmia; viestinnän kehittyminen – näkyvyyden lisääntyminen – positiivinen julkisuus; kiinnostus paikallishistoriaan on kasvanut; ymmärrys osallisuusvajeen olemassaolosta; asukaskyselystä konkreettista tietoa kehittämiseen; kehittämissuunnitelmia (3); muutamia palveluyrityksiä syntynyt; yritystoiminta vilkastunut yritystietojen päivittäminen; yrittäjäystävällisyys vahvistunut: vuoropuhelun parantuminen ja yhteistoiminnan muodot kehittyneet; uusia palvelukonsepteja otettu käyttöön; rohkeutta käyttää digitaalisia palveluja; digiasiointi lisääntynyt; asukkailla enemmän henkilöllisyystodistuksia – vahva tunnistautuminen; tapahtumia ja uusia käyntikohteita; syntynyt ”flow-tila”; harrastustoimintaan uusia muotoja ja tekemistä; ympäristön viihtyisyys on parantunut; työskentelytapa on oppimisprosessi; hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen uusia tapoja ja työkaluja; asukkailta on saatu paljon ideoita, joiden pohjalta on tehty kehittämissuunnitelmia; HYTE-palvelupaja – uusi asukasiltakonsepti; pienen maaseutukunnan osallistuvan budjetoiminnan malli; uusi palvelukonsepti; HYTE-suunnitelmien sisällön kehittäminen (3); päätösten vaikutusten ennakoarviointiprosessin (EVA) kehittäminen (3)

OSPA-hankkeen tuotoksia

Case-kortit

- Henkkarit kaikille – myös englanniksi!
- Pump track
- Retkeilypassi
- Kirsikkapuisto
- Maaseutukunnan osallistuva budjetointi (myös blogi)
- HYTE-palvelupaja
- ”Ideoista yhteiseen tekemiseen”
- Kimppakyydit
- Arjen ateria –konsepti
- Asukaskysely kehittämisen lähtökohtana
- Kyläkammari
- Kauppa-asiointi
- Monikanavainen joukkorahoitus
- Kumppanuuspöytä
- Taidepolku
- Viestinnän tuloksellinen toimintamalli

Muuta: [artikkelit](#), [blogit](#), [videot](#) ja [tallenteet](#)

Ota yhteyttä!

Seija Korhonen
Projektipäällikkö
seija.korhonen@mansikkary.fi
050 567 8728

Elina Huerta
Kumppanuuskehittäjä
elina.huerta@mansikkary.fi
050 511 8490

 @ospahanke
 @ospa_hanke
 @ospa_hanke

www.mansikkary.fi

<https://mansikkary.fi/wp-content/uploads/OSPA-loppuraportti.pdf>

